

БЕЛАРУСКАЯ

ТРЫБУНА

8(12)

НЕЗАЛЕЖНАЯ ГРАМАДСКА - ПАЛІТЫЧНАЕ ВYДАНЬНЕ.

17 ВЕРАСЬНЯ 1939 ГОДА.

/ НА 50-ы УГОДКІ САВЕЦКА-ПОЛЬСКАЙ ВАЙНЫ /

Чым жа была гэтая малыканосная вайна для беларускага народу? Дастае час панавава думка аб "вызваленчай ролі Чырвонай арміі", але гістарычная праўда абвяргае яе.

На сваёй сутнасці, аб гэтым я ўжо пісаў у артыкуле "Пакт Молатава-Рыбентрапа. Як ставіцца беларусам." (Б.Т. N 8(11)) - гэтая была вайна двух захопнікаў і лягічны працяг падзей 1921 году. Але быў і іншы сэнс - трэці бальшавіцкі удар па беларускаму нацыянальна-вызваленчаму руху. Першы быў у 1917-21 гадах, другі - 1930-39 і вось у верасні 1939 - трэці. Паспрабуем разабрацца у падзеях 1939 году.

На тэрыторыі Польшчы у 1921-1939 гадах існаваў цэлы шэраг беларускіх грамадскіх і палітычных арганізацый самага рознага кірунку, выходзілі беларускія газеты, часопісы. Пасля сталінскага тэрору у СССР тут застаўся адзіны цэнтр беларускай адраджэнскай думкі на этнічных землях беларусаў. На тэрыторыі Заходняй Беларусі жылі і працавалі славетныя дзеячы адраджэнскага руху, дзейнічаў Беларускі музей і гімназія у Вільні. Улічваючы узровень нацыянальнай сьвядомасці месцовага насельніцтва, можна лічыць, што існавала рэальная магчымасць адраджэння Беларускай Дзяржаўнасці.

Але палітыка ўраду Польшчы была накіравана супраць беларускага руху. Праводзілася моцная палітыка "крэсаў з'сходніх", беларусам, асабліва праваслаўным, быў закрыты шлях да вышэйшай адукацыі у Польшчы. Такая палітыка нацыянальна-рэлігійнага прыгнету не магла ня выклікаць варожасць насельніцтва Заходняй Беларусі да Польшчы, давала глебу для веры у "святлы лес беларусаў у СССР". Будучы ў спецыяльнай краязнаўчай экспедыцыі ў заходніх вобласцях Беларусі і размаўляючы з мясцовымі жыхарамі, я высветліў, што да 1939 году там практычна нічога ня ведалі пра сталінскія рэпрэсіі ў СССР. Асабліва гэта датычыцца сялян і малакваліфікаваных работнікаў. Таму, калі парушыўшы ўсе нормы сусветнага права і дамовы з Польшчай, Чырвоная армія перайшла мяжу, яе сустракалі добра. Часам былі сьвяточныя сустрэчы.

За некалькі дзён з Польскай дзяржавай было ўсё скончана. Савецкія і нямецкія захопнікі праводзілі сумесныя парады, дзейнічалі баявымі вонітамі. Тым часам на усёй тэрыторыі Заходняй Беларусі пачаліся рэпрэсіі. У першую чаргу яны былі накіраваны супраць беларускай інтэлігенцыі. Былі зачынены ўсе газеты і часопісы, забаронены грамадскія і палітычныя арганізацыі, а іх сябры арыштаваны. Большая частка арыштаваных знаймалі сямействы за кратамі НКВД. Настам пачалася чарга замохных сялян, гараджан... Усё рабілася па пляну. Гэта быў сапраўдны генацыд, пераўтварэнне магутнага народу ў насельніцтва. Такім чынам на беларускіх землях не

засталося ілюоднай дыгалнай беларускай нацыянальнай арганізацыяй, былі перакрыты усе дыгалныя шляхі на толькі нацыянальна-вызваленчаму руху, але і культурнаму развіцццю народаў Беларусі. Вынікі гэтай палітыкі мы ўсе добра бачым сёння.

17 верасня - чорны дзень у гісторыі Беларусі. З "аб'яднаннем" Беларусі пад савецкай акупацыяй спынілася развіццё адраджэння на Беларусі. Да новай хвалі адраджэння будзе 50 год крыві і стратаў.

С. ГОРБІК.

ДЫСКУСІЯ У МАГІЛЁВЕ.

14 верасня у Палацы Палітасветы горада Магілёва адбылася дыскусія на тэму "Абмеркаванне закону аб выбарах у мясцовыя і Вярхоўны Савет БССР". Асабліва сцю гэтай дыскусіі было адкрытае супрацьстаянне дэмакратыі (прадстаўнікі БНФ "Адраджэнне" на чале з Народным дэпутатам СССР Габрусевым) і тэталітарызму (партыйны актыву на чале са старшынёй гарвыканкама, і пракурорам горада). Жывучы у сталіцы і даволі рэдка бываючы на усходзе Беларусі, даюно ўжо ня бачу такой некрытай пазыцыі прадстаўнікоў камандна-адміністрацыйнай сістэмы. Напрыклад, пракурор Маісеенка адзначае, што неабходна сіта /перадвыбарчыя сходы - С.Н./, каб у Саветы ня трапілі "чуждыя нам людзі", а выбары ад грамадскіх арганізацый неабходны таму, што "там лепш знаёт сьвоіх людзей". Яшчэ больш канкрэтна выказаўся ветэран партыі, сакратар партыцыйкі ЖЭСа Костячкіс. На ягоную думку, калі не абмежаваць колькасць дэпутатаў на акруговыя сходы, то "выборы будуць дліцца очень долго, а это материальные затраты и потеря рабочего времени... Лучше сразу быстро проголосовать и всё...". Альбо, чаго каштуе наступная ягоная заява: "Молодежь оторвана от стариков, она отмечает ценности, за которые мы боролись и поэтому только депутаты от СОЮЗА ВЕТЕРАНОВ смогут обеспечить права ПЕНСИОНЕРОВ на съезде."

Складася уражанне, што абаронцы антыдэмакратычнага закону аб выбарах нават не чытаюць цантральных газет, ня слухаюць радыё, не глядзяць тэлевізар і жывуць катэгорыямі калі ня 1937, то 1930 году. На такім фоне выступы прадстаўнікоў БНФ гучалі больш чым рэвалюцыйна. Падмацаваныя юрыдычна-прававой аргументацыяй, яны былі на жа межахі канкурэнцыі. Сябар групы падтрымкі БНФ Кудравоу прама заявіў, зьвяртаючыся да пракурора Маісеенка: "Калі гэта дэмакратыя, то што такое фавызм?". Узровень дыскусіі з боку партыйна-бюракратычнага апарату быў настолькі нізкі і слаба абгрунтаваны, што прамоунам ад БНФ нічога не заставалася, як прыводзіць хартоўныя доказы. Студзенкоў: "...Згадзіцеся, што прыроўніваць сябе да таварыства слепых альбо глухых несалідна для партыі..."; Гланатэйн: "Няудо вы не разумееце, што выбіраюць не грамадскія арганізацыі. Выбіраюць пленум тых жа кіраўнікоў на асабістому загаду!... пакажце мне чалавека, які б ня быў сябрам якой грамадскай арганізацыі, мы ўсе састаім дзе-нідзе на ўліку...".

У цэлым за дзёно гадзіны працы было выказана шмат дэмакратычных прапановаў. Вось некаторыя зь іх:

1. Адмяніць выбары ад грамадскіх арганізацый, замяніў іх правам вылучаць сваіх кандыдатаў у дэпутаты у звычайных акругах.
2. Адмяніць перадвыбарчыя акруговыя сходы.
3. Адмяніць адкрыцця талёны.
4. Каб вайсковыя часткі галасавалі на месцы сваёй настаянчай дысліцыі, а вайкоўцы па за межахі СССР выбіралі сваіх дэпутатаў.
5. Да выбараў павінны дапускацца ўсе грамадзяне, апроч пазбаўленых гэтага права судов.

Галасаванне па гэтых, а таксама па іншых прапановах было перанесена на Савецкі пляц горада Магілёва, дзе 17 верасня павінны адбыцца мітынг БНФ.

С. ВІХАМЕС

Магілёў-Менск.

СТАТУС РЭСПУБЛІКАНСКАГА ГРАМАДЗЯНСТВА.

/ Абмяркоўваем закон аб выбарах /.

Шмат хто не звяртае увагі на тое, што і ў канстытуцыі БССР, і ў прэжнем законе аб выбарах ёсць словы "грамадзянін БССР". Але сёння яны нічога не каштуюць, акрамя тых момантаў, калі ты ідзеш у мясцовую краму. Між тым яны маюць вельмі вялікае значэнне ў справе выбараў Народных дэпутатаў БССР.

Сапраўды, калі мы выбіраем СВАЮ мясцовую альбо Рэспубліканскую ўладу, то выбіраем яе для СЯБЕ. І гэта вельмі адказная справа. Голас нават аднаго выбаршчыка можа зрабіцца вырашальным. Таму нам далёка не абякава, хто падыйдзе да выбарчых урнаў.

Сёння гутарка аб законе "Беларускага Рэспубліканскага грамадзянства" не выходзіць за межы неформальных аб'яднанняў і побітавых размоў. Нават запісы ў дакумэнтах ВВФ і КВС засталіся, на жаль, толькі запісамі. Паспрабую выказаць сваю пазіцыю па гэтым пытанню.

Па першае, тэзіс "Грамадзянін аўтаматычна робіцца тым, хто на момант прыняцця закону пастаянна жыве на Беларусі", у корне няверны. Грамадзянін Беларусі павінен стаць толькі тым з пастаянных жыхароў, хто выказа жаданне. Калі чалавек, жывучы на Беларусі, выказа жаданне застацца грамадзянінам ССР, трэба пакінуць яму гэтую магчымасць. Таму ўжо сёння можна падлічаць прыблізнае колькасць грамадзянаў Беларусі мэтадам рэгістрацыі тых, хто жыве на ёй пастаянна і выказаў такое жаданне.

Другое пытанне. Як быць з тымі, хто трапіў на Беларусь у выніку дзяржаўнага разьмеркавання пасля заканчэння навучальных устаноў у іншых рэспубліках і на арнабору. Усе яны павінны адпрацаваць пэўны тэрмін у БССР. Частка з іх пасля адпрацоўкі пакіне Беларусь, а частка пажадае прыняць Беларускае грамадзянства. З першымі усё зразумела, а вось як быць з другой часткай? Па майму меркаванню, ім трэба надаць статус кандыдатаў у грамадзянства. Калі за пэўны вызначаны тэрмін яны авалодаюць беларускай мовай, будуць ведаць асноўныя законы Беларусі, ім будзе нададзены статус грамадзянаў.

І трэці тэзіс. Шмат жыхароў Беларусі былі вывезены з яе прымуова (вайскоўцы тэрміновай службы, разьмеркавання пасля заканчэння навучальных устаноў), а таксама дабраахвотна выехалі ў сувязі са шлюбам альбо іншым абставінамі. Усім ім павінна быць нададзена права на грамадзянства Беларусі, тое ж самае права маюць іхнія нашчадкі. Права на грамадзянства павінна замацоўвацца і за афіцэрамі грамадзянін Беларусі і іхнімі сем'ямі, калі апошніх загадам ВА адправілі служыць за межы Беларусі (без асабістай згоды).

Як бачыце, надаць усёму вышэйвыкладзенаму форму закона вельмі проста. І пасля прыняцця падобнага закону адпадзе пытанне з выбаршчыкамі вайскоўцамі, выбаршчыкамі-кандыдаванымі з іншых рэспублік ССР і выбарчымі правамі грамадзянаў Беларусі, якія апынуліся па-за межамі бацькаўшчыны.

Сяржук Пахамемс.

КАНФЭРЭНЦЫЯ У РЫЗЕ.

21-22 ліпеня у Рызе, пад згідай РНД, праходзіла сусветная канферэнцыя па пакту Рыбентропа-Молатава.

На канферэнцыі з прановамі і рэфератамі выступілі навукоўцы з Вялікабрытаніі, а таксама Латвіі, Літвы, Эстоніі, Украіны, Грузіі, Беларусі, Расіі, Польшчы і Румыніі. Усе праноўцы аднагалосна сцвярджаюць, што пакт паміж ССР і Германіяй ад 23 жніўня 1939 году з'яўляецца дамова двух захопнікаў і што акупацыя балтыйскіх дзяржаў

СССР незаконна. Промоўцы з Украіны і Беларусі падкрэслілі перабоўнасць падзей 1921 і 1939 гадоў, смілілі увагу прысутных на штучным характары стварэння УССР і БССР, аргументавана паказалі антынародную і антынацыянальную палітыку ўраду СССР на працягу 1917-1939 гадоў на Украіне і Беларусі.

Але трэба заўважыць, што латышскія сьмерь трывкі не тактоўна вялі канфэрэнцыю і з агульнаарыянальнай яна усё больш рабілася падобнай на канфэрэнцыю на незалежнасці Латвіі.

В лікае абурэнне у прысутных з Беларусі і Украіны выклікалі выступы прамоўцаў з Польшчы і Румыніі. Аноўнія у сваіх прамовах выказалі прэтэнзіі на тэрыторыю Заходняй Беларусі і Украіны, фальсіфікавалі гістарычныя факты. Дзіўна, што такія шавіністычна-імперскія погляды прамоўцаў ня выклікалі ніякіх слоў з боку арганізатараў. Затое Васіль Стэцько, (ХДФ Украіны) атрымаў заўвагу, калі у палымнай прамове паставіў кропку над "і" у адносінах да прамоўцаў з Румыніі і Польшчы. **ПРАЦАГ БУДЗЕ**

-ХРОНІКА- -ХРОНІКА-

10 ВЕРАСЬНЯ : МЕНСК. Сьёды прыбыў вядомы прадстаўнік Беларускага мастацтва на Захадзе, сьпявак і кампазітар Багдан Андрусіўшчын (Данчык). На Менскім вакзале яго сустракалі прадстаўнікі Канфэдэрацыі Беларускіх Суполак, група падтрымкі БНФ "АДРАДЖЭНЬЦЕ" і актывісты з'яўляюцца творчэсці.

ЕУЗВАН. Тут на пляцы Незалежнасці адбыўся мітынг. Арганізатарамі былі Армянскі Нацыянальны Перадпарламент. Гэты перадпарламент утварыўся 7 траўня 1989 года, як аб'яднаньне неформальных арганізацый Арменіі, адкрыта ставіўшых за мэту незалежнасць Арменіі. На мітынгу прысутнічала больш за 25.000 чалавек.

14 ВЕРАСЬНЯ : ПУШКІНА (Маскоўская вобласць). Тут у гарсуўзе пачаўся суд над сьвятаром а. Мікалаем Гайнавым, які адмовіўся пазнаць дзяржаве непамерныя падаткі.

МЕНСК. Тут адбыўся мітынг БНФ "АДРАДЖЭНЬЦЕ" па абмеркаваньню праекта закону аб выбарах. Прысутнічала каля 5.000 чалавек.

15 ВЕРАСЬНЯ : МЕНСК. Адбыўся мітынг БНФ "АДРАДЖЭНЬЦЕ", прысутнічала каля 10.000 чалавек. Абмяркоўваўся праект закону аб выбарах.

17 ВЕРАСЬНЯ : МАГІЛЕУ. Адбыўся мітынг абласной Рады БНФ па абмеркаваньню праекта закону аб выбарах, з удзелам Народных дэпутатаў СССР. На мітынгу прысутнічала больш за 5.000 чалавек.

Баранавічы : Тут адбыўся агульнагародскі мітынг БНФ "АДРАДЖЭНЬЦЕ", разглядаўся вырокі сьпектр праблем. Сярод іх адносіны да падзей 1939 году і іх уплыву на лёс Беларускага народу.

20 ВЕРАСЬНЯ : МЕНСК. У палацы культуры Прафсаюзу адбыўся канцэрт сьпевака з ЭЖА Багдана Андрусіўшчына (Данчык). Над час канцэрту зала была ўпрыгожана беларускай нацыянальнай сымбэлікай. Яшчэ два канцэрты прайшлі 21 верасьня. Разам з Данчыкам выступалі сьпевакі з Беларусі Сяргук Сокалаў-Вош і Лявон Барткевіч.

ПАВАЖАННЯ ЧЫТАЧЫ !

Наша газэта выходзіць дзякуючы вашым ахвяраваньням. у сувязі з гэтым нагадываем, што

- усе ахвяраваньня і карэспандэнцыя накіроўваецца паштовым пераходам на адрэсу: 220050 Менск; Глаўпалітгапт, да паграбаваньня АЛАДЗЬБЕВА ПАТАЛЫК СЯРГЕЎІЧЕ.

- грамадскія і раснаўладжывальніцкі ахвяраваньня прымаюцца ня больш за 50 кап. за адну газету. /прыкладны сьпектр аднаго асобніку/. На за межамі Беларусі у кошт ваходзіт трансартыроўка і таму ён можа быць больш. Выдаўчы пакідаюць на сабой права мяняць сьпектр нумара у залежнасці ад аб'ёму і па тэхнічным прычынам.

СКЛАД БЕЛАРУСКАЙ РЕДАКЦЫІ: РЕДАКТАР

АДВАДЗІН СЯКРАТАР

НАХАНЕС СЯРЖУК

АЛАДЗЬБЕВА П. ПАЛЮБА